

tályzat, követelmény, buktatás és terhelés. Hiszen az odajáró gyerekeknek felnőtt korukban majd teljesíteniük kell, a vezető pozíciókban a döntéseikért viselniük kell a felelősséget, bírni a hajtást és a stresszt, tanulni a hibákból, és elviselni a kudarcokat is. Ez maga a megtestesült és intézményesített igazságtalanság. Ez ma Magyarország. *Welcome to Hungary!*

SZELKE LÁSZLÓ

(Lábass Endre: *Vándorparadicsom, Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 312 oldal, 2980 Ft; Kum István: A feláldozott Bereg, Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 276 oldal, 2980 Ft; Szilágyi Gyula: Megbukott az iskola? Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 192 oldal, 2980 Ft)*

G. FODOR GÁBOR:

Gondoljuk újra a polgári radikálisokat

A fiatal politológus, akinek (egyik) szakterülete a modern politikai filozófia, doktori értekezésének első felét könyv formájában tette közzé. A mű mindenképpen az úttörő munkák közé sorolható; persze nem azért, mintha a polgári radikálisokkal még nem foglalkoztak volna eleget, inkább a „rég” téma „új” megközelítési módja miatt. A könyv első harmada ugyanis módszertani beve-

zetőként szolgál a polgári radikálisoknak – és ha lesz folytatása a könyvnek, akkor a szociáldemokratáknak – a liberalizmus 1900–1919 közötti, „baloldali” kritikusaiként való értelmezéséhez.

A bevezetés célja, hogy a szerző igazolja alaphipotézisét, mely szerint a politikai gondolkodás vizsgálata autonóm, a többi megismerési formától elkülönülő diszciplína, amely egy sajátos, egyedül rá jellemző *telosszal*, elvvel rendelkezik. Nem az a lényeg, hogy ki mit gondol(t) arról, ami történt; nem eszmetörténet tehát, hanem magának a politikai gondolkodás-módnak a története. Ha még lényegretörőbben kívánnék fogalmazni, akkor ennek kvintesszenciáját egy, a szerzőtől kölcsönzött „hasonlat” segítségével ragadnám meg: „a bálna nem hal”. Tehát a politikai gondolkodástörténet vizsgálata nem politikaelmélet, nem politikai filozófia és nem is (politika)történet-tudomány.

A könyvnek még egy ilyen rövid ismertetése esetén is szükséges említést tenni Schlett István személyéről. Nem csupán azért, mert a szerző rendszeresen hivatkozik munkásságára és táplálkozik gondolataiból – hiszen Schlett a magyar politikai gondolkodók fenti eszközökkel való újragondolásának alapító atyái közé tartozik –, hanem azért is, mert értéksemleges szemléletmódját képes volt jelentős mér-

tékben átvenni. Sok olvasó számára a gondolkodók, írók, politikai aktorok szövegeinek állandó előcítálása és általában az idézőjelek tömege a mű kohéziós gyengeségének tűnhet. Aki viszont jobban ismeri a politikai gondolkodásvizsgálat e sajátos módját, annak számára nyilvánvaló, hogy az eredeti szereplők beszéltetése „műfaji sajátosság”: az írások adott kontextusban történő minél hitelesebb megismerésének, illetve megértésének alapfeltétele.

A könyv többi része mégiscsak a polgári radikálisokról szól, pontosabban fogalmazva Jászi Oszkárrol. Mert kérdés, hogy Jászi nélkül beszélhetünk-e egyáltalán polgári radikalizmusról a századelő Magyarországn. A szerző is egy külön fejezetet szán – Adytól átvett kifejezéssel élve – a „Jásziság” megértésének.

Platón és Jászi között párhuzamot keresve tréfásan azt állíthatnánk, hogy míg az előbbi filozófuskirályságot akart, addig az utóbbi szociológus-köztársaságot. Jásziék az Új Magyarországot kívánták létrehozni. Ehhez pedig le kellett rombolni a régit, amelynek fenntartásában szerinte mindenki érdekelt volt: az elbutult főnemesség, a duhaj dzsentrí, az ateista, hedonista papság, a nihilista, plutokrata zsidóság, a mértéknélküli munkásság,

a demagógok által rángatott kisparraszság, a piszkos, üzletes zsurnalisztika és így tovább. Velük szemben az Új Magyarországot azokra lehet építeni, akik hajlandóak követni Jászi „szcientifista” politikáját.

A végén Fodor a nélkülözhetetlen értékelés elől sem tér ki. Még mielőtt az olvasó némi hiányérzettel tenné le a könyvet, röviden értelmezi a „Jásziság” lényegi elemeit. Úgy véli, hogy az nem politikai program, hanem „kritikai értelmiségi-lét”; nem egy politikus, hanem egy „véleményformáló értelmiségi” okoskodása, akiről, amikor 1918 őszén miniszter lesz, kiderül, hogy nincsen semmilyen politikailag releváns mondanivalója. Természetesen politikája következményeinek értelmezését az előítéletektől mentes gondolkodástörténeti alapállástól már nem várhatjuk el. Bizonyos, hogy a könyvet letéve nemcsak Jásziról való ismereteink gazdagodnak, hanem azon is el kell gondolkodnunk, kiket nevez(het)ünk például liberálisnak, vajon kik, mire és milyen érdekek, értékek mentén használják „jelzőinket” – akár szitok-, akár varázsszóként – mint izzó, letörölhetetlen billogot.

IZMINDI RICHÁRD

(*L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2004,*
168 oldal, ármegjelölés nélkül)